

घातांसघातैश्च परस्परमथाहतौ ।...व्यायुध्येते मुहुर्मुहुः MahāBhā. vii. App. 10. 45; पादेनाचूर्णयत्कांश्चिदंसघातैरपान (? त) यत् PadmP. (Ra.) 33. 235.

अंसचुम्बिन (aṁsa-cumbin) *adj.* touching the shoulder प्रोत्तुङ्गस्तन-मंसचुम्बिचिबुकं कृत्वा तथा मां प्रति ।...सास्यं प्रहिताः स्मरज्वरमुचो द्वित्राः कटाक्ष-च्छटाः VakroJi. 43. 21; अंसचुम्बिनि...एतया सलीलमस्तः कवरीभरे करः Nava-SāC. 7. 12.

अंसज (aṁsa-ja) *adj.* produced on the shoulder, belonging to the shoulder मन्वाबाहंसजे गदे...युज्यते वृंहणं नस्यम् S'āringaS. iii. 8. 30.

अंसज्वलन (aṁsa-jvalana) *n.* inflammation of the shoulders (हयानाम्) स्कन्धासनांसज्वलनं जयाय बन्धाय पादज्वलनं प्रदिष्टम् BṛSām. 93. 3.

अंसतट (aṁsa-tata) *m. n.* the surface of the shoulder, broad shoulder त्रिपुरहरवृषभकुकुदाकारोन्नतविकटांसतटनिकटदोष्यमानचारुचामरच्छायः E1. iv. 342. 47; आयोज्य मालामृत्तुभिः प्रयत्नसंपादितामंसतटेऽस्य VakroJi. 113. 20; हेयोदस्तमहीवरस्य तनुतामालोक्य दोष्णो हरेहस्तेनांसतटेऽवलम्ब्य चरणावारोप्य तत्पादयोः Sarakanthā. 728. 3; SaduktiKa. 44. 18; SūktiMu. 1. 43; एषोऽपि...अंसतटं विभूय तन्मांसगुह्यः...नखान् नियुक्ते SaduktiKa. 251. 16; यस्यामंसतटाव-घट्टितजलं वलान्त्यमी मद्भवः Subhāsi. 714; वृढादारामंसतटाधिरोहणे । ग्रहीतुमस्य प्रसृताविव क्षमां...सुजौ Acyutarā. 3. 6.

अंसतटी (aṁsa-taṭī) *f.* the region of the shoulder आदिप्रभोरनिश-मंसतटीनिषण्णकेशच्छलेन...वदनारविन्दे ।...सदन्धुलुब्धमधुपावलिराविभाति PārśvC. 7. 360.

अंसतल (aṁsa-tala) *m. n.* the surface of the shoulder स्रस्तमंसतल-त्पान्यैः संव्यानमपि वर्त्मसु । सातङ्कमाददे भूयस्तरङ्गिस्तस्य शासनम् Gaṅgāva. 1. 75.

अंसतस् (aṁsa-tas) *adv.* from the shoulder तस्य नृपस्य...वेतालवरोऽसतः...निजमेव पदं ययौ KathāSaSāg. xii. 25. 87.

अंसताडन (aṁsa-tāḍana) *n.* the act of striking the shoulders (न) आस्फोटयेदंसताडनेन शब्दं (न) कुर्यात् ManvaVi. 487. 9 (on 4. 64)

अंसतापनुद् (aṁsatāpa-nud) *adj.* healing (lit. removing) the inflammation in the shoulders तत् सिद्धं सपिच्छैरहरं परम् । क्षयकासशिरःशूल-पार्श्वशूलोऽसतापनुत् CaraS. vi. 3. 226. (1941 Ed.)

अंसत्र (aṁsa-tra) *n.* 1 armour (to protect the shoulders)...ऋभवे ये...अंसत्रा य ऋग् रोदसी ये विभ्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः RV. iv. 34. 9; वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूर्णासत्रं सोम्यानाम् । द्रुप्तो...RV. viii. 17. 14; Nir. 5. 25; 2 a bow अंसत्रमंहसखाणं धनुर्वा कवचं वा Nir. 5. 25.

अंसत्रकोश (aṁsatra-kośa) *adj.* having an armour for a bucket द्रोणाहावमत्रतमर्मचक्रमंसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणिम् RV. x. 101. 7.

अंसदग्न (aṁsa-daghnā) *adj.* [*f.* -ā, -ī] i shoulder-deep (e. g. a pit or hole) इदमहं तान् वलगांनुद्वपामि यान् मे भ्रातृव्यो यान् भ्रातृव्यो निचखान ये अंसदग्नेः MaiS. i. 2. 10; ii shoulder-high (above the ground) सत्राडासन्दीं पर्याहृत्य...आसादयति...अंसदग्ना भवति SatBr. XIV. i. 3. 10; अंसदग्नींश्चतस्रः (? अंसदग्नीश्चतस्रः) स्थूणा निहत्य MānSS. II. ii. 2. 28; -दग्ने *adv.* up to the shoulder-level, shoulder-high (अग्निं) कुल्फदग्ने हरति...अंसदग्ने कर्णदग्ने Vārā-S'S. I. iv. 3. 13.

अंसदघ्नम् (aṁsa-daghnām) *adv.* upto the shoulder-level, shoulder-high तमग्निं...अंसदग्ने...उदगृह्णात् MaiS. i. 6. 6; अग्निप्रणयनानि...उदृक्षीयान्ना-भिदघ्नमंसदघ्नम् MānSS. 32. 11.

अंसदाह (aṁsa-dāha) *m.* inflammation of the shoulders पित्तविकाराः पुनः...त्वग्दाहोऽसदाहो धूमकोऽम्लकः AṣṭāSām. i. 107. 19 (1. 20); चूर्णितं (तुगाक्षीरीप्रभृति) प्राशयेत्...हस्तपादांसदाहेषु SiddhYo. 10. 13.

अंसदुःख (aṁsa-duḥkha) *n.* pain in the shoulders लालाटिकः स्यात् प्रभुभावदशिन्यालेषभेदेऽप्यल्लेसेऽसदुःखे KośaKaTa. 2. 3848.

अंसदेश (aṁsa-deśa) *m.* A the shoulder, shoulder-region (of human beings) स (नाराचः) ब्राह्मणस्यांसदेशे निपपात MahāBhā. viii. 42. 50; x. 8. 111; राघवो । अञ्चिन्द्रतां...बाहू तस्यांसदेशयोः Rāmā. iii. 66. 5; अंसदेशे बाहू छित्वा SuśruS. iv. 15. 12; अंसदेशस्थितो वायुः शोषयित्वांसवन्धनम् । सिराश्चाकुञ्च्य तत्रस्थो जनयत्यववाहुकम् SuśruS. ii. 1. 82; RugVi. 22. 64; KalyāKā. 8. 17; अंसदेशाव-सक्तपाणिः...अपृच्छम् Kād. 154. 19; अवलम्ब्य द्राक् सखीमंसदेशे...भूषामण्डपाय प्रयाहि TripuMāPūSt. 38; अपश्यं...गलितमुत्तरीयवल्कलप्रान्तमंसदेशे निवेश-यन्तीम्...तरङ्गलेखाम् TilaMañ. 334. 6; ViṣṇuDhaP. iii. 26. 81; अंसदेशसंक्रान्तस्य शशिविशदकपोलयुगलस्य UdaySuKa. 67. 3; 43. 21; मणिकुण्डलं परस्याः श्रवण-परिच्युतमंसदेशमेव VikraDeC. 6. 17; अंसदेशमिलितश्रोत्रावतंसं...। विष्णोर्मुखं पातु वः SaduktiKa. 42. 15; हस्ते वंशीमुद्गहन्सदेशे वेत्रं कृष्णः कुञ्जतो निर्जगाम Gopā-KeCan. 76. 34; कर्पूरतुरिषा नाम...कुण्डलं...अंसदेशे शशिनमिवोद्गहन्ती PādaTā. 40. 3; 11. 21; दधितस्य भामिनी । अंसदेशवलयीकृतां क्षणादाचकर्ष निजबाहुवहरीम्

RasGaṅ. 125. 3; B (of an animal) प्रत्यङ्गानामंसदेशानामुद्धरणं गमनप्रवेशनं च स्यादित्युरःसङ्गलक्षणम् HastyaYur. 336. 8 (2. 71); स्कन्धे वक्षसि बाह्वोश्च अंसदेशे तथैव च । अन्यवर्गो भवेद्वाजी कञ्चुकी स प्रकीर्तितः AśvaVai. 3. 147; C root of the wing of a bird स तं (=विष्णुं)...विन्यस्तचरणाम्भोजमंसदेशे गरुमतः...दृष्ट्वा...अपतन्मूर्धा BhāgP. iii. 21. 11; ग्रीष्मे...लोलजिह्वाः सर्पसारङ्गवर्गा मूलस्रस्तैः पत्रिणश्चांसदेशैः KāvyaMi. 108. 10; D the region of the upper corner of a sacrificial altar (प्राशित्रम्) निदधाति वांसदेशे KātyāS'S. ii. 2. 19.

अंसदेशाहति (aṁsadeśāhati) *f.* the act of striking or beating on the shoulder न भ्रूविभङ्गरचना वदने न चांसदेशाहतिः...क्षयेऽग्निर्मसीकरोति भुवनानि च दुःसहार्चिः HarVi. 11. 73.

अंसद्वन्द्व (aṁsa-dvandva) *n.* both the shoulders रामभद्रम् । अंस-द्वन्द्वे विभ्रद...अध्यारुक्षन्माल्यवन्तं हनुमान् Rāgh. 10. 60.

अंसद्वय (aṁsa-dvaya) *n.* the two shoulders यमंसद्वयसंसक्तचन्द्रादित्याङ्ग-दश्रियम् । नेमुस्त्रिविक्रमे देवाः JānaHa. 2. 12; भारवहनेन चांसद्वयमिन्द्रियमुच्यते न कथम् NyāyMañ. ii. 54. 20; अंसद्वयेन श्रियमाससाद स चन्दनस्थासकसुन्दरेण VikraDeC. 12. 43; ĪśānS'iPa. i. 21. 19; NityāṢoḍa. 8. 88; अंसद्वयलम्नाग्रस्वस्तिकी-कृतभुजलतायुगलेन RasGaṅ. 19. 11.

अंसद्वयस (aṁsa-dvayasa) *adj.* shoulder-deep तत्पूर्वमंसद्वयसं द्विपाधिपाः...जगाहिरे...पयः S'iśuVa. 12. 72.

अंसद्वयान्तर (aṁsadvayāntara) *n.* the region between the two shoulders स्पृक्कायां स्यात् पिशीलं तु ह्रीवमंसद्वयान्तरे NānārthāSām. ii. 149. 1171.

अंसधात्री (aṁsa-dhātrī) *f.* 'shoulder-nurse', one who carries a baby [DBHS]

अंसध्री (aṁsa-dhri) *f.* a cooking vessel with handles on both sides अंसध्री [v. 1. अंसध्री] शुद्धामुपं घेहि नारि तत्रैदं सद्य वैवानाम् AV. xi. 1. 23 (comm. has अंसध्रीम्)

अंसना (aṁs-anā) *f.* a particular posture of the shoulders (by touch- ing the cheeks and slightly contracting the eyes and eye-brows, as in the case of an owl) किञ्चिदाकुञ्चिते नेत्रे कृत्वा भ्रूक्षेपमेव च । तथासगण्डयोः स्पशाद् इति उल्लङ्घनवदंसना यस्योर्ध्वं विधूननम् AbhinBhā. iii. 266. 12 (on 25. 7)

अंसनिवेश (aṁsa-niveśa) *m.* rolling or placement (of the hair) on the shoulders तस्य ध्रुवं तदियमंसनिवेशकेशच्छायाच्छलादपतदङ्कलङ्कलेखा PārśvC. 7. 365.

अंसनिषण्ण (aṁsa-niṣaṇṇa) *adj.* placed or borne on the shoulders कदा...अंसनिषण्णमुखी सा स्नपयति बाष्पेण मम पृष्ठम् ĀryāSaS'a. 394; इत्याख्याय कथाद्भुतमंसनिषण्णः पुनः स वेतालः । पप्रच्छ तं...प्रश्नम् KathāSaSāg. xii. 15. 48.

अंसनिहित (aṁsa-nihita) *adj.* [*f.* -ā] placed on the shoulder ककरीम्...अंसनिहितां भ्रामयन्नप्रदक्षिणम् ĪśānS'iPa. ii. 62. 37.

अंसन्यस्त (aṁsa-nyasta) *adj.* placed on the shoulder उत्पश्यामि त्वयि तदगते...लीलामद्रेः...अंसन्यस्ते सति हलभृतो मेचके वाससीव MeghDū. 59; NemiDū. 63; तं वीक्ष्य...अंसन्यस्तमहागदं...निलिलियरे देवाः BhāgP. iii. 17. 21.

अंसपट्ट (aṁsa-paṭṭa) *m.* the (broad) surface of the shoulder तेऽपि लान्छनवृन्दं तु धारयन्ति...ला(? ल)लाटे चांसपट्टे तु पृष्ठे पाणितलद्वये PārāS. 10. 94.

अंसपट्टक (aṁsapatṭa-ka) *m.* the (broad) surface of the shoulder तान्यपि (त्रिभुजानि) स्वानि त्रिह्वानि ललाटे वांसपट्टके...मूर्ध्नि वा दधते PārāS. 15. 959.

अंसपथ (aṁsa-patha) *m.* a land-route, overland-route, a route traversed by yoked bulls आभ्याम् (=खरोष्पथाभ्याम्) अंसपथो व्याख्यातः ArthS'a. ii. 318. 3 (7. 12); (cf. दुर्गं...निवेशयेत्...पण्यपुटभेदनमंसवारिपथाभ्यामु-पेतम् ArthS'a. i. 120. 1 (2. 3))

अंसपर्यायनिर्गत (aṁsaparyāya-nirgata) *n.* (in dance) rhythmic movement of the hands to and fro from the shoulders to the waist बद्धा तु स्वस्तिकं पूर्वं कलाससमये यदा । निर्गतावंसदेशाच्च पर्यायात् कटिदेशगौ । करोी यत्र तदोक्तं तदंसपर्यायनिर्गतम् Nṛtyā. 851-52; (cf. संप्राप्तौ स्वस्तिकत्वं प्राक् करावंस-विनिःसृतौ । कटीपर्यन्तमासाच्च भूयोऽपि स्वस्तिकीकृतौ । यत्र तं चालनं प्राहुरंसपर्याय-निर्गतम् Bharatakośa 3A. 37)

अंसपार्श्व (aṁsa-pārśva) *n.* the side or flank of the shoulder राज-यक्षमणि । स्वरमेदोऽनिलाच्छूलं संलोच(v. 1. संकोच)श्चांसपार्श्वयोः SuśruS. vi. 41. 12. (comm. अंसपार्श्वयोः अंसयोः पार्श्वयोः ।...स्वरमेदादिलिङ्गत्रयं राजयक्षमणि वातेन) = RugVi. 10. 6

अंसपार्श्वमिताप (aṁsapārśvābhitāpa) *m.* burning pain at the two sides or flanks of the shoulders अंसपार्श्वमितापश्च संतापः करपादयोः...लक्षणं राजयक्षमणः CaraS. (ed. 1941) vi. 8. 52 = RugVi. 10. 5.

